

Психологія безпеки

Робоча програма навчальної дисципліни (Силабус)

Реквізити навчальної дисципліни

Рівень вищої освіти	<i>Перший (бакалаврський)</i>
Галузь знань	<i>Для всіх</i>
Спеціальність	<i>Для всіх</i>
Освітня програма	<i>Для всіх</i>
Статус дисципліни	<i>Вибіркова</i>
Форма навчання	<i>Очна (денна)</i>
Рік підготовки, семестр	<i>2 курс, осінній / весняний семестри</i>
Обсяг дисципліни	<i>2 кред. ЕКТС / 60 годин</i>
Семестровий контроль/ контрольні заходи	<i>МКР, залік</i>
Розклад занять	<i>Лекції: 1 (перший тиждень) Семинарські заняття: 1 (другий тиждень) rozklad.kpi.ua</i>
Мова викладання	<i>Українська</i>
Інформація про керівника курсу / викладачів	<i>http://psy.kpi.ua/vikladachi/</i>
Розміщення курсу	

Програма навчальної дисципліни

1. Опис навчальної дисципліни, її мета, предмет вивчення та результати навчання

Однією з галузей психології є психологія безпеки, яка розглядає стан захищеності психіки людини від різноманітних зовнішніх і внутрішніх загроз, що перешкоджають, або сповільнюють формуванню та функціонуванню адекватної орієнтовної основи соціальної поведінки особистості. Вивчення навчальної дисципліни «Психологія безпеки», як міждисциплінарної галузі наукового знання, допоможе студентам підвищити рівень психологічної компетентності у забезпеченні безпечної поведінки та практичної готовності до здійснення безпечної професійної діяльності. Студенти також зможуть аналізувати стан захищеності власної психіки у соціально-психологічному просторі, джерела психологічних загроз на різних рівнях, використовувати знання з проблем психології безпеки, які є актуальними у сучасному суспільстві та виробництві.

Предметом навчальної дисципліни «Психологія безпеки» є психологічний аспект безпеки людини у різноманітних видах діяльності і в умовах соціального середовища.

Метою навчальної дисципліни є формування у студентів:

- компетентності в галузі психології безпеки;
- базової системи наукових знань з психології безпеки, сучасних теорій і концепцій щодо психологічної безпеки;
- навичок аналізу проблем психології безпеки, які є актуальними у сучасному суспільстві та виробництві.

Згідно з вимогами освітньо-професійної програми студенти після засвоєння навчальної дисципліни мають продемонструвати такі результати навчання:

знання:

- базових категорій психології;
- ключових понять, теорій та закономірностей, що складають категоріальний апарат психології безпеки;
- психологічних механізмів і закономірностей безпечної поведінки індивіда та соціальної групи;
- принципів використання психологічних відомостей для вирішення проблем безпеки, які виникають у соціальному середовищі та виробництві;
- методів і прийомів психічної саморегуляції.

уміння:

- аргументовано викладати власні погляди на актуальні проблеми психології безпеки;
- аналізувати психологічні загрози у соціальній сфері;
- використовувати психологічні знання при реалізації професійних функцій;
- використовувати елементарні методи діагностики психологічних загроз на рівні індивіда, соціальної групи.

2. Пререквізити та постреквізити дисципліни (місце в структурно-логічній схемі навчання за відповідною освітньою програмою)

Для вивчення дисципліни студенту бажано мати навички використання текстового редактора на комп'ютері, навички роботи з електронними базами даних наукових інститутів та бібліотек.

Навчальну базу дисципліни «Психологія безпеки» становлять знання отримані при вивченні курсів: «Вступ до фаху», «Історія», «Філософія».

Вивчення дисципліни дозволить ефективніше опанувати дисципліни циклів загальної та професійної підготовки.

3. Зміст навчальної дисципліни

Назви розділів і тем	Кількість годин			
	Всього	у тому числі		
		Лекції	Семинарські (практичні)	СРС
1	2	3	4	5
Розділ 1. Предмет психології. Психологія безпеки				
Тема 1.1. Базові категорії психології: відображення, особистість	8	2	2	4
Тема 1.2. Базові категорії психології: діяльність, спілкування	8	2	2	4
Тема 1.3. Психологія безпеки як галузь психологічного знання	4	2	–	2
Разом за розділом 1	20	6	4	10
Розділ 2. Безпека соціально-психологічного простору				
Тема 2.1. Проблемні соціально-психологічні ситуації як загроза безпеки особистості	8	2	4	2
Тема 2.2. Психологія особистісної безпеки	6	2	2	2
Тема 2.3. Інформаційно-психологічна безпека особистості	8	2	2	4
Тема 2.4. Психологічна безпека освітнього середовища	6	2	2	2
Тема 2.5. Економічна безпека особистості	6	2	2	2

Тема 2.6. Соціально-психологічна безпека особистості	6	2	2	2
Разом за розділом 2	40	12	14	14
Всього годин	60	18	18	24

4. Навчальні матеріали та ресурси

Для успішного вивчення дисципліни достатньо опрацювати навчальний матеріал, який викладається на лекціях, а також ознайомитись з:

4.1 Базова література

1. Воляннюк Н.Ю. Безпека і надійність суб'єкта праці / Н.Ю. Воляннюк, Г.В. Ложкін / Психологія праці. - Хмельницький: ХНУ, 2013. – С. 87-116.
2. Ложкін Г.В. Психологія праці : навч.посібник / Г.В.Ложкін,Н.Ю.Воляннюк, О.О.Солтик; за заг.ред. Г.В.Ложкіна. – Хмельницький : ХНУ, 2013 . – 191 с.
3. Ложкин Г. В. Практическая психология в системах «человек-техника» : учеб. по-собие / Г. В. Ложкин, Н. И. Повякель. – К. : МАУП, 2003. – 296 с.
4. Малхазов О. Р. Психологія праці : навч. посібник / О. Р. Малхазов. – К. : ЦУЛ, 2010. – 208 с.
5. Котик М.А. Психология и безопасность. Таллин «Валтус» / М.А. Котик 1987. – 440 с.
6. Лазарев С.В. Психология безопасности профессиональной деятельности.- М., 2007. [електронний ресурс]: http://eknigi.org/nauka_i_ucheba/64323-psixologiyabezopasnosti-professionalnoj.html
7. Соломин В.П., Михайлов Л.А., Маликова Т.В., Шатровой О.В. Психологическая безопасность. Учебн. пособие - М.: Дрофа, 2008. – 288 с.

4.2 Допоміжна література:

1. Агузумцян Р.В. Психологические аспекты безопасности личности / Р.В. Агузумцян, Е.Б. Мурадян // Вестник практической психологии образования. – № 2 (19), апрель – июнь. – 2009. – С. 40–44.
2. Баева И.А. Психологическая безопасность в образовании: монография / И.А. Баева. – СПб.: Союз, 2002. – 271 с.
3. Бедрина В.В. Психологическая безопасность образовательной среды: формирование понятия / В.В. Бедрина, А.В. Личутин // Вестник практической психологии образования. – 2010. – № 1 (22). – С. 33–41.
4. Величковская С.Б. Зависимость возникновения и развития стресса от факторов профессиональной деятельности педагогов: автореф. дис. на соискание учен. степени канд. психол. наук: спец. 19.00.07 «Педагогическая психология» / С.Б. Величковская. – М., 2005. – 30 с.
5. Воляннюк Н.Ю. Довіра як психологічна детермінанта безпеки особистості / Н.Ю.Воляннюк // Актуальні проблеми модернізації законодавства та освіти в умовах євроінтеграційного поступу України : матеріали міжнар.наук.-практ.конф. – Чернігів : Десна Поліграф, 2016. – С. 53-54.
6. Воляннюк Н.Ю. Наукові маркери психологічної безпеки особистості майбутнього фахівця технічного профілю / Н.Ю. Воляннюк, Г.В. Ложкін // Професійне становлення особистості. – 2015. - №4. – С. 36-42.
7. Воляннюк Н.Ю. Предиктори психологічної вразливості особистості / Г.В.Ложкін, Н.Ю. Воляннюк, Є.Г.Староконь // Соціально-психологічний портрет військового професіонала : Зб. доп. Міжнародної науково-практичної конференції 14-15.12.2017 м. Житомир. – ЖВІ ім. Є.П. Корольова. – С. 10-12.
8. Дружилов С.А. Психологический террор (моббинг) на кафедре вуза как форма профессиональных деструкций / С. А. Дружилов // Психологические исследования. – 2011. – № 3 (17). [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.psystudy.ru/index.php/num/2011n3-17/485-druzhilov17.html>.

9. Зотова О.Ю. Социально-психологическая безопасность личности: автореф. дис. на соискание учен. степени докт. психол. наук: спец. 19.00.05 «Социальная психология (психологические науки)» / О.Ю. Зотова. – М., 2011. – 43 с.
10. Исаева Е.Р. Копинг-поведение и психологическая защита личности в условиях здоровья и болезни. – СПб.: Издательство СПбГМУ, 2009. – 136 с. <http://www.medpsy.ru/library/library132.pdf>
11. Калашникова М.Б. Психологическая безопасность молодого преподавателя вуза / М.Б. Калашникова, С.В. Обмачевская // Вестник НовГУ. – 2010. – № 58. – С. 62–65. – (Серия «Педагогика. Психология»).
12. Кечина М.А. Психологическая безопасность личности студента педагогического вуза как научная проблема: анализ, подходы к решению / М.А. Кечина // 48-е Евсевьевские чтения. Наука и образование: актуальные психолого-педагогические проблемы и опыт решения: материалы Международной научно-практической конференции с элементами научной школы для молодых ученых, посвященная 50-летию института (Саранск, 23–25 мая 2012 г.) / науч. ред. Ю.В. Варданян. – Саранск: Мордовский государственный педагогический институт, 2012. – С. 38–42.
13. Лызь Н.А. Модельные представления о безопасной личности / Н.А. Лызь // Известия ТРТУ. Тематический выпуск «Гуманитарные проблемы современной психологии». – Таганрог: Изд-во ТРТУ, 2005. – № 7. – С. 21–25.
14. Молчанова Л.Н. Состояние психического выгорания у педагогов высшей школы в контексте профессиональной успешности / Л.Н. Молчанова // Вестник Томского государственного университета. – 2011. – № 348 (июль). – С. 128–132.

Навчальний контент

5. Методика опанування навчальної дисципліни (освітнього компонента)

Лекційні заняття

№ з/п	Назва теми лекції та перелік основних питань (завдання на СРС)
1	<p>Тема 1.1. Базові категорії психології: відображення, особистість Психологія як наука. Основні категорії психології. Категорія відображення у психології. Пізнавальні психічні процеси. Категорія особистості у психології. Структура особистості.</p> <p>Завдання на СРС:</p> <p>I. Ведення термінологічного словника.</p> <p>II. Відповіді на питання для самоперевірки:</p> <p>1. Що є предметом психології як науки?</p> <p>2. Охарактеризуйте форми відображення.</p> <p>3. Здійсніть порівняльний аналіз понять: «індивідуальність», «індивід», «особистість», «суб'єкт».</p> <p>4. Назвіть підструктури особистості.</p>
2	<p>Тема 1.2. Базові категорії психології : діяльність та спілкування Категорія діяльності у психології. Структура діяльності. Основні види діяльності. Категорія спілкування у психології. Структура спілкування. Види спілкування Засоби спілкування. Типи і комунікативні стилі спілкування. Бар'єри комунікації.</p> <p>Завдання на СРС:</p> <p>I. Ведення термінологічного словника.</p> <p>II. Відповіді на питання для самоперевірки:</p> <p>1. Назвіть основні компоненти системи діяльності.</p> <p>2. Наведіть визначення поняття «спілкування».</p> <p>3. У чому полягає функція спілкування?</p> <p>4. У чому полягає зв'язок діяльності та спілкування?</p>

3	<p>Тема 1.3. Психологія безпеки як галузь психологічного знання</p> <p>Поняття про об'єкт, предмет та завдання психології безпеки. Психологія в проблемі безпеки. Історія психології безпеки. Поняття «психологічна безпека». Загроза, небезпека, ризик і психологічна безпека. Види загроз психологічній безпеці. Критерії безпеки.</p> <p>Завдання на СРС:</p> <p>I. Ведення термінологічного словника.</p> <p>II. Відповіді на питання для самоперевірки:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Які роль і місце психологічної безпеки в структурі психологічного знання? 2. Дайте визначення поняттю «психологічна безпека». 3. Охарактеризуйте та порівняйте типи небезпек. 4. Сформулюйте поняття «загроза». 5. Назвіть основні критерії безпеки.
4	<p>Тема 2.1. Проблемні соціально-психологічні ситуації як загроза безпеки особистості</p> <p>Поняття штатної та проблемної соціально-психологічної ситуації. Психологічна характеристика поведінки людини в соціально-напружених ситуаціях. Психологічний захист особистості в проблемних соціально-психологічних ситуаціях.</p> <p>Завдання на СРС:</p> <p>I. Ведення термінологічного словника.</p> <p>II. Відповіді на питання для самоперевірки:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Охарактеризуйте види соціально-психологічних ситуацій. 2. Охарактеризуйте типи поведінки в штатно-проблемних ситуаціях. 3. Що таке соціально-психологічне напруження? 4. Які ознаки небезпечної (аварійної) ситуації. 5. Наведіть приклади використання одного з психологічних захистів у соціально-проблемних ситуаціях.
5	<p>Тема 2.2. Психологія особистісної безпеки</p> <p>Соціалізація та формування безпечної поведінки в онтогенезі. Особистісні фактори протидії небезпеці.</p> <p>Психологічне насилля та причини його виникнення. Форми прояву психологічного насилля. Психологічні ефекти насилля. Психологічна взаємодія учасників психологічного насилля. Психологічні пріоритети забезпечення безпеки особистості.</p> <p>Поняття, сутність і ознаки деструктивної поведінки. Зміст і типи деструктивної поведінки. Профілактика деструктивної поведінки.</p> <p>Завдання на СРС:</p> <p>I. Ведення термінологічного словника.</p> <p>II. Відповіді на питання для самоперевірки:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Визначте результат нормальної та аномальної лінії розвитку особистості на кожній стадії за Е.Еріксон. 2. Визначте види віктимних особистостей. 3. Розкрийте причини та особливості психологічного насилля. 4. Опишіть соціально-психологічний портрет насильника та жертви. 5. Охарактеризуйте поняття «деструктивна поведінка особистості». 6. Які загрози для особистості містить деструктивна поведінка?
6	<p>Тема 2.3. Інформаційно-психологічна безпека особистості</p> <p>Поняття інформаційно-психологічної безпеки особистості. Загрози інформаційно-психологічної безпеки особистості та їх основні джерела та засоби. Особливості комунікативних ситуацій. Психологічний захист інформаційно-психологічної безпеки особистості.</p>

	<p>Завдання на СРС:</p> <p>I. Ведення термінологічного словника.</p> <p>II. Відповіді на питання для самоперевірки:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Дайте визначення інформаційно-психологічної безпеки особистості. 2. Наведіть приклади щодо різних видів інформаційних загроз. 3. Проаналізуйте найбільш загрозливі негативні наслідки впливу на особистість в соціальних мережах. 4. Назвіть найбільш вразливі якості особистості для маніпуляції.
7	<p>Тема 2.4. Психологічна безпека освітнього середовища</p> <p>Поняття «освітнє середовище». Критерії психологічної безпеки особистості в освітньому середовищі. Поняття конфлікту. Стратегії розв'язання конфліктів в освітньому середовищі.</p> <p>Завдання на СРС:</p> <p>I. Ведення термінологічного словника.</p> <p>II. Відповіді на питання для самоперевірки:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Розкрийте особливості маніпулятивної поведінки в процесі психолого-педагогічної взаємодії. 2. Проаналізуйте стратегії і методи забезпечення психологічної безпеки в освітньому середовищі. 3. Розкрийте стратегії розв'язання конфліктів в освітньому середовищі.
8	<p>Тема 2.5. Економічна безпека особистості</p> <p>Поняття про економічну безпеку особистості. Загрози та джерела економічної безпеки особистості. Деструктивні наслідки впливу економічної небезпеки. Психологічні пріоритети забезпечення безпеки підприємницької діяльності. Психологія надійності й безпека суб'єкта праці.</p> <p>Завдання на СРС:</p> <p>I. Ведення термінологічного словника.</p> <p>II. Відповіді на питання для самоперевірки:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Проаналізуйте деструктивні наслідки впливу економічної небезпеки. 2. Проаналізуйте загрози щодо особистісної безпеки в міському середовищі. 3. Поясніть, чому для запобігання внутрішнім загрозам психологічного характеру підприємцям необхідно розвивати конфліктологічну компетентність?
9	<p>Тема 2.6. Соціально-психологічна безпека особистості</p> <p>Психологія натовпу. Форми реакції людини на екстремальні ситуації. Механізми психологічного впливу інформації про тероризм. Психологічні особливості різних осіб, втягнутих у ситуацію терактів. Переживання терористичної загрози теракту й насилля. Соціальні норми і ціннісні орієнтації як регулятори безпечної поведінки</p> <p>Завдання на СРС:</p> <p>I. Ведення термінологічного словника.</p> <p>II. Відповіді на питання для самоперевірки:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Розкрийте поняття суспільної свідомості. 2. Проаналізуйте способи формування соціальних настанов. 3. Дайте психологічну характеристику особистості терориста. 4. Дайте психологічну характеристику поведінки жертв (заручників).

Семінарські (практичні) заняття

Основні завдання циклу семінарських(практичних) занять:

сформувані у студентів:

- вміння аналізувати психологічні загрози різного походження;
- вміння застосовувати психологічні методи діагностування психічних станів;

-вміння актуалізувати особистісні ресурси забезпечення психологічної безпеки.

№ з/п	Назва теми заняття та перелік основних питань (перелік дидактичного забезпечення, питання для поточного контролю та завдання на СРС)
1	<p>Тема 1.1. Базові категорії психології: відображення, особистість.</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Поняття про предмет психології. 2. Проблема категоріального апарату у психології. 3. Сутність відображення. 5. Рівні психічного відображення. 6. Категорія особистості у психології. 7. Співвідношення понять «індивід», «індивідуальність», «особистість», «суб'єкт» у психології. 8. Психологічна структура особистості. 9. Системна детермінація розвитку особистості (соціалізація, індивідуалізація). 10. Періодизація розвитку особистості за Е. Еріксоном. <p>Завдання на СРС:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Визначити цілі і завдання психології. 2. Визначити функції психіки. 3. Проаналізувати співвідношення понять: «індивід», «індивідуальність», «особистість», «суб'єкт».
2	<p>Тема 1.2. Базові категорії психології: діяльність, спілкування.</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Категорія діяльності у психології. 2. Складові діяльності як умови її здійснення (потреба-мотив, предмет, умови, знаряддя, процес, результат діяльності). 3. Сторони діяльності (емоційно-мотиваційна, змістова, операційна, організаційна). 4. Екстеріоризація та інтеріоризація як основні процеси діяльності людини. 5. Провідний тип діяльності особистості. 6. Категорія спілкування у психології. 7. Поняття про спілкування та його функції (комунікативна, інтерактивна, перцептивна). 8. Основні стилі та рівні спілкування. 9. Невербальні засоби спілкування (візуальні, аудіальні, тактильні, ольфакторні). 10. Бар'єри у спілкуванні та їх подолання. <p>Завдання на СРС:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Охарактеризувати функції структурних елементів діяльності. 2. Розкрити зміст процесів інтеріоризації та екстеріоризації дій. 3. Охарактеризувати невербальні засоби комунікації.
3	<p>Тема 1.3. Психологія безпеки як галузь психологічного знання</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Психологія в проблемі безпеки. 2. Поняття про об'єкт, предмет та завдання психології безпеки. 3. Історія психології безпеки. 4. Поняття «психологічна безпека». 5. Загроза, небезпека, ризик і психологічна безпека. 6. Види загроз психологічній безпеці. 7. Критерії безпеки. <p>Завдання на СРС:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Дати визначення поняттю «психологічна безпека». 2. Сформулювати поняття «загроза». 3. Назвати основні критерії безпеки.

4	<p>Тема 2.1. Проблемні соціально-психологічні ситуації як загроза безпеки особистості</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Поняття штатної та проблемної соціально-психологічної ситуації. 2. Психологічна характеристика поведінки людини в соціально-напружених ситуаціях. 3. Поняття «стрес» і його особливості. 4. Еустрес і дистрес. 5. Копінг-поведінка у стресових ситуаціях. 6. Поняття «психологічний захист особистості». 7. Примітивні механізми психологічного захисту (регресія, заперечення, придушення, проекція). 8. Прикордонні механізми психологічного захисту (витіснення, інтелектуалізація, відчуження, реактивне утворення). 8. Повноцінні механізми психологічного захисту (компенсація, раціоналізація, заміщення, сублімація). 10. Поняття «аутотренінг». <p>Завдання на СРС:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Охарактеризувати види соціально-психологічних ситуацій. 2. Розкрити сутність понять «еустрес» і «дистрес». 3. Навести приклади використання одного з психологічних захистів у соціально-проблемних ситуаціях.
5	<p>Тема 2.2. Психологія особистісної безпеки</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Сутність поняття «соціалізація». 2. Формування безпечної поведінки в онтогенезі. 3. Поняття «віктимність». Види віктимних особистостей. 4. Особистісні фактори протидії небезпеці. 5. Психологічне насилля та причини його виникнення. 6. Форми прояву психологічного насилля. 7. Психологічні ефекти насилля. 8. Психологічна взаємодія учасників психологічного насилля. 9. Поняття, сутність і ознаки деструктивної поведінки. 10. Зміст і типи деструктивної поведінки. 11. Профілактика деструктивної поведінки <p>Завдання на СРС:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Визначити види віктимних особистостей. 2. Розкрити особливості психологічного насилля. 3. Охарактеризувати поняття «деструктивна поведінка особистості».
6	<p>Тема 2.3. Інформаційно-психологічна безпека особистості</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Поняття «інформаційно-психологічна безпека особистості». 2. Джерела й засоби інформаційно-психологічного впливу на особистість. 3. Фактори маніпуляції свідомістю. 4. Загрози інформаційно-психологічної безпеки особистості. 5. Інформаційне перенавантаження та дефіцит часу як загроза небезпеки. 6. Наслідки інформаційного впливу на особистість. 7. Способи негативного впливу на особистість. 8. Негативні наслідки впливу на особистість в соціальних мережах. 9. Збереження ідентичності в соціальних мережах. <p>Завдання на СРС:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Охарактеризувати загрози інформаційно-психологічної безпеки особистості. 2. Навести приклади негативного впливу на особистість: Інтернет, реклама, дискурс, кіно, експресивна мова, соціальне оточення. 3. Визначити найбільш вразливі якості особистості для маніпуляції.
7	<p>Тема 2.4. Психологічна безпека освітнього середовища</p>

	<ol style="list-style-type: none"> 1. Поняття «освітнє середовище». 2. Специфіка психологічної безпеки в освітньому середовищі. 3. Загрози психологічній безпеці в освітньому середовищі. 4. Стратегії розв'язання конфліктів в освітньому середовищі. 5. Особливості маніпулятивної поведінки в процесі психолого-педагогічної взаємодії викладачів і студентів. <p>Завдання на СРС:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Охарактеризувати особливості психологічної безпеки в освітньому середовищі. 2. Визначити стратегії розв'язання конфліктів в освітньому середовищі. 3. Розкрити особливості маніпулятивної поведінки в процесі психолого-педагогічної взаємодії викладачів і студентів.
8	<p>Тема 2.5. Економічна безпека особистості</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Поняття «економічна безпека особистості». 2. Загрози та джерела економічної безпеки особистості (безробіття, криміналізація економіки, погіршення природного середовища, зростання захворювань; форс-мажорні обставини задоволення потреб). 3. Деструктивні наслідки впливу економічної небезпеки. 4. Безпека підприємницької діяльності: загрози, їхні ознаки й параметри визначення. 5. Поняття «безпека праці». 6. Психологія надійності й безпека суб'єкта праці. 7. Деструктивна поведінка у професійній діяльності. 8. Прийняття рішення в умовах загрози та невизначеності. 9. Аналіз функціональних станів суб'єкта діяльності як фактор безпечної трудової діяльності. 10. Створення психологічного настрою на безпеку у професійній діяльності. <p>Завдання на СРС:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Розкрити поняття «економічна безпека особистості». 2. Навести приклади деструктивних наслідків впливу економічної небезпеки. 3. Охарактеризувати функціональні стани суб'єкта діяльності як фактори безпечної трудової діяльності.
9	<p>Тема 2.6. Соціально-психологічна безпека особистості</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Психологія натовпу. 2. Дескриптори поведінки у натовпі та безпечна взаємодія з іншими людьми. 3. Військові конфлікти, соціальна напруга, стихійні загрози, екологічні катастрофи. 4. Форми реакції людини на екстремальні ситуації. 5. Психологічні аспекти посттравматичних ситуацій. 6. Загальні відомості про психологію тероризму та сектантства. 7. Механізми психологічного впливу інформації про тероризм. 8. Психологічні особливості різних осіб, втягнутих у ситуацію терактів. 9. Переживання терористичної загрози теракту й насилля. 10. Інформаційні Інтернет-технології як фактор небезпечного впливу на соціально-психологічні процеси в суспільстві. 11. Соціальні норми і ціннісні орієнтації як регулятори безпечної поведінки. <p>Завдання на СРС:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Розкрити особливості психології натовпу. 2. Порівняти особливості прояву тероризму в різних країнах. 3. Зробити огляд проблеми сектантства в Україні.

6. Самостійна робота студента

Студенти самостійно опрацьовують питання:

Тема 1.1. Базові категорії психології: відображення, особистість

Основні категорії психології. Категорія відображення у психології. Пізнавальні психічні процеси. Категорія особистості у психології. Структура особистості.

Тема 1.2. Базові категорії психології : діяльність та спілкування

Категорія діяльності у психології. Структура діяльності. Основні види діяльності. Категорія спілкування у психології. Структура спілкування. Види спілкування.

Тема 1.3. Психологія безпеки як галузь психологічного знання

Психологія в проблемі безпеки. Історія психології безпеки. Поняття «психологічна безпека». Загроза, небезпека, ризик і психологічна безпека. Види загроз психологічній безпеці. Критерії безпеки.

Тема 2.1. Проблемні соціально-психологічні ситуації як загроза безпеки особистості

Поняття штатної та проблемної соціально-психологічної ситуації. Психологічна характеристика поведінки людини в соціально-напружених ситуаціях. Психологічний захист особистості в проблемних соціально-психологічних ситуаціях.

Тема 2.2. Психологія особистісної безпеки

Соціалізація та формування безпечної поведінки в онтогенезі. Особистісні фактори протидії небезпеці. Поняття, сутність і ознаки деструктивної поведінки. Зміст і типи деструктивної поведінки. Профілактика деструктивної поведінки.

Тема 2.3. Інформаційно-психологічна безпека особистості

Поняття інформаційно-психологічної безпеки особистості. Загрози інформаційно-психологічної безпеки особистості та їх основні джерела та засоби. Особливості комунікативних ситуацій. Психологічний захист інформаційно-психологічної безпеки особистості.

Тема 2.4. Психологічна безпека освітнього середовища

Поняття «освітнє середовище». Критерії психологічної безпеки особистості в освітньому середовищі. Поняття конфлікту. Стратегії розв'язання конфліктів в освітньому середовищі.

Тема 2.5. Економічна безпека особистості

Поняття про економічну безпеку особистості. Загрози та джерела економічної безпеки особистості. Деструктивні наслідки впливу економічної небезпеки. Психологічні пріоритети забезпечення безпеки підприємницької діяльності. Психологія надійності й безпека суб'єкта праці.

Тема 2.6. Соціально-психологічна безпека особистості

Механізми психологічного впливу інформації про тероризм. Психологічні особливості різних осіб, втягнутих у ситуацію терактів. Переживання терористичної загрози теракту й насилля. Соціальні норми і ціннісні орієнтації як регулятори безпечної поведінки

Політика та контроль

Політика навчальної дисципліни (освітнього компонента)

Опрацьовуючи навчальний матеріал дисципліни «Психологія безпеки», студенти виконують індивідуальне семестрове завдання шляхом підготовки термінологічного словника. Форма виконання – письмова. Студенти виписують тлумачення 100 слів-термінів, які відображають категоріальний апарат навчальної дисципліни. Словник перевіряє та оцінює лектор наприкінці вивчення дисципліни.

Відвідуваність і виконання завдань

Відвідування лекційних занять не оцінюється, але є бажаним, оскільки навчальний матеріал викладається в доступній формі та є можливість обговорення дискусійних питань та уточнення незрозумілих моментів. Студенту складно буде належно підготуватись до практичного заняття, виконати практичне завдання, якщо він буде пропускати лекції. Однак, відпрацьовувати пропущені лекції не потрібно.

Активна участь студентів на семінарських (практичних) заняттях є обов'язковою і буде вимагатись. Рейтинг студента значною мірою формуватиметься за результатами його роботи на практичних заняттях. Кожне пропущене семінарське заняття (незалежно від причин пропуску) знижує підсумковий рейтинг студента з дисципліни. У разі пропуску семінарського заняття студентом обов'язково повинні бути вивчені теми, а також виконані всі завдання. Якщо студент після пропущеного заняття впродовж тижня виконав усі завдання, то максимальна кількість балів складає 3. Контроль знань (розуміння) студентом пропущених тем (виконання завдань) відбуватиметься під час спілкування з викладачем за графіком консультацій, з яким можна ознайомитися на сайті кафедри психології і педагогіки.

За присутність на семінарських заняттях бали не ставляться. На семінарському занятті студент може використовувати підготовлені ним письмові нотатки з питань теми заняття (або передбачених завданням), однак висловлювати позицію, читаючи з аркуша паперу чи гаджетів не варто. Відповідати на питання викладача, читаючи з екрану смартфона, ноутбуку чи з підручника не варто також. Це характеризує рівень підготовки студента не з кращого боку.

Форми роботи

Лекції, практичні (семінарські заняття), диспут, робота парами, тріадами, ділові ігри, круглий стіл.

Політика університету

Академічна доброчесність

Основні види академічної відповідальності встановлені Законом України «Про освіту». Згідно із частиною 6 статті 42 до основних видів академічної відповідальності здобувачів освіти належать: повторне проходження оцінювання (контрольна робота, іспит, залік тощо); повторне проходження відповідного освітнього компонента освітньої програми; відрахування із закладу освіти; позбавлення академічної стипендії; позбавлення наданих закладом освіти пільг з оплати за навчання.

Політику, стандарти і процедури дотримання академічної доброчесності містять такі регламентуючі документи КПІ ім. Ігоря Сікорського, оприлюднені на сайті Університету: Кодекс честі КПІ ім. Ігоря Сікорського <https://kpi.ua/files/honorcode.pdf>, Положення про систему запобігання академічному плагіату <https://rb.gy/agihij>, а також нормативно-правові документи, офіційні рекомендації, накази та розпорядження, соціологічні дослідження КПІ ім. Ігоря Сікорського, методичні матеріали, освітні курси <https://kpi.ua/academic-integrity>.

Норми етичної поведінки

Норми етичної поведінки студентів і працівників визначені у розділі 2 Кодексу честі Національного технічного університету України «Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського». Детальніше: <https://kpi.ua/code>, а також у Положенні про комісію з питань етики та академічної чесності НТУУ «КПІ» https://data.kpi.ua/sites/default/files/files/2015_1-140a1.pdf

7. Види контролю та рейтингова система оцінювання результатів навчання (PCO)

Поточний контроль: [опитування за темою заняття, виконання завдань](#)

Календарний контроль: проводиться двічі на семестр як моніторинг виконання студентами індивідуальних навчальних планів згідно графіка навчального процесу.

Семестровий контроль: [залік](#)

Оцінювання та контрольні заходи

Рейтинг студента з дисципліни складається з балів, що отримуються за:

- 1) робота на практичних (семінарських) заняттях (відповіді, вирішення завдань та доповнення відповідей інших студентів у процесі дискусії);
- 2) написання термінологічного словника;
- 3) складання модульної контрольної роботи.

Студент отримує найвищий рейтинг, якщо він бере активну участь на проведених практичних (семінарських заняттях), переважно надає повні та аргументовані відповіді, логічно їх викладає, висловлює власну позицію з дискусійних питань. Пропущені заняття, неточності, неповнота, помилки у відповідях спричиняють зниження рейтингу студента.

Викладач оцінює роботу студента на кожному семінарському занятті, але конкретна підсумкова кількість балів за роботу на семінарських заняттях виставляється викладачем під час першого і другого етапу проміжної атестації – на восьмому і чотирнадцятому тижнях навчання відповідно. Рейтинг студента станом на 8-й тиждень (за результатами роботи на 4 семінарських заняттях) і 14-й тиждень (за результатами роботи на наступних 7-8 семінарських заняттях) навчання повідомляється студенту на занятті чи в особистому кабінеті електронного кампусу.

Термінологічний словник студент готує впродовж вивчення навчальної дисципліни. Максимальна кількість балів за термінологічний словник складає 26 балів.

Модульна контрольна робота (МКР) складається з 20 тестових завдань, що відображають зміст всієї дисципліни. МКР проводиться за допомогою гугл-тестів на останній (передостанній) лекції. Доступ до МКР надається студентам лише під час лекції. Перескладати МКР не можна.

Деталізовані критерії оцінювання результатів навчання студента визначені у положенні про PCO з дисципліни та представлені у Додатку 1.

Студент може оскаржити оцінку викладача, подавши відповідну скаргу викладачу не пізніше наступного дня після ознайомлення студента з виставленою викладачем оцінкою. Скарга розглядатиметься за процедурами, встановленими університетом.

Таблиця відповідності рейтингових балів оцінкам за університетською шкалою:

<i>Кількість балів</i>	<i>Оцінка</i>
100-95	Відмінно
94-85	Дуже добре
84-75	Добре
74-65	Задовільно
64-60	Достатньо
Менше 60	Незадовільно
Не виконані умови допуску	Не допущено

Необхідною умовою допуску до заліку є стартовий рейтинг (r_c), що складає 40% від R_C , або 40 балів.

Студенти, які набрали протягом семестру рейтинг з кредитного модуля менше 0,6 R зобов'язані виконувати залікову контрольну роботу. Перелік питань представлено у Додатку 2.

Студенти, які набрали протягом семестру необхідну кількість балів ($R_D > 0,6R$) мають можливість:

а) отримати залікову оцінку (залік) так званим «автоматом» відповідно до набраного рейтингу;

б) виконати залікову контрольну роботу, яка складається з 3-х питань з метою підвищення оцінки. При цьому попередній рейтинг студента з дисципліни скасовується і він отримує оцінку R_3 тільки за результатами залікової контрольної роботи.

8. Додаткова інформація з дисципліни (освітнього компонента)

Рекомендації студентам

Вивчення курсу «Психологія безпеки» передбачає засвоєння студентами системи психологічних знань щодо безпеки, основних понять за темами, ознайомлення з навчально-методичними матеріалами.

Вивчення дисципліни проводиться згідно існуючої методики організації навчального процесу у вищих навчальних закладах, що передбачає питому вагу самостійної роботи студентів. За кожною темою наводяться посилання на список основної та допоміжної літератури, що не виключає можливості студентам самостійно, по узгодженню з викладачем, розширити цей список.

Лекції проводяться з використанням мультимедійних презентацій (за наявності умов в аудиторії). Працюючи на лекції студенту варто конспектувати основні поняття, ознаки, класифікації, визначення, алгоритми, про які розповідатиме викладач. Якщо студент буде уважно слухати, фіксувати відповідний матеріал, потім прочитає цей текст, застосує його при вирішенні завдання чи підготовці до практичного заняття. Якщо після цього студент презентує свою обґрунтовану позицію (думку), критично оцінить позиції (думки) інших студентів, ставитиме питання викладачу та студентам – обсяг засвоєного ним навчального матеріалу і глибина його розуміння збільшуватиметься в рази.

Готуючись до семінарського заняття студент має обов'язково опрацювати лекційний матеріал певної теми, бажано ознайомитись з додатковими ресурсами в мережі. При виникненні питань, виявленні незрозумілих положень необхідно обов'язково обговорити їх з викладачем. На семінарському занятті навіть добре підготовлений студент не повинен залишатись пасивним спостерігачем, а активно включатись у обговорення питання. Якщо ж студент не ознайомився з навчальним матеріалом, йому варто уважніше слухати виступаючих, і завдяки отриманій інформації намагатись компенсувати недоліки підготовки до заняття. Не слід відмовляти від відповіді на питання викладача. Навіть якщо студент не знає відповіді, доцільно спробувати відповісти, висловити свою думку, виходячи з власних знань, досвіду, логіки запитання тощо. При цьому не треба боятися помилитися – одним з важливих завдань вивчення гуманітарних дисциплін є вироблення вміння логічно мислити і відповідно висловлювати власні думки. Однак, варто пам'ятати, що незнання матеріалу дисципліни є суттєвим недоліком роботи студента і буде негативно впливати на його загальний рейтинг. Відповідальне ставлення до підготовки на кожне семінарське заняття дає змогу не лише правильно засвоїти навчальний матеріал, але й зекономити зусилля при проходженні семестрового контролю.

Дистанційне навчання

Можливе синхронне дистанційне навчання з використанням платформ для відео-конференцій та освітньої платформи для дистанційного навчання в університеті.

Інклюзивне навчання

Допускається

Робочу програму навчальної дисципліни (силабус):

Складено професором кафедри психології і педагогіки Ложкіним Георгієм Володимировичем, завідувачкою кафедри, д. психол. н., професоркою Воляннюк Наталією Юріївною, викладачем кафедри психології і педагогіки, Боковець Ольгою Ігорівною

Ухвалено кафедрою психології і педагогіки (протокол № 5 від 18.11.2020 р.)

Погоджено Методичною радою університету (протокол № 5 від 14.01.2021 р.)

Рейтингова система оцінювання результатів навчання

Рейтинг студента з дисципліни «Психологія безпеки» складається з балів, що отримуються за:

- 1) робота на семінарських (практичних) заняттях;
- 2) написання термінологічного словника;
- 3) складання модульної контрольної роботи.

Система рейтингових (вагових) балів та критерії оцінювання:

1. Робота на семінарських (практичних) заняттях (максимальна кількість балів складає 54 (кількість балів на 1 занятті – 6)):

активна участь у проведенні заняття; надання повної і аргументованої, логічно викладеної доповіді, відповіді, висловлення власної позиції з дискусійних питань або повністю правильне вирішення завдань з відповідним обґрунтуванням, у поєднанні зі слухними доповненнями відповідей інших студентів у процесі дискусії	5-6
активна участь у проведенні заняття; надання правильних відповідей або правильне вирішення завдань з незначними неточностями, порушеннями логіки викладення відповіді чи обґрунтування при вирішенні задачі	3-4
надання відповідей з чисельними значними похибками або вирішення задачі з грубими помилками, вирішення задачі без обґрунтування	1-2
відсутність відповіді, ухиляння від участі у семінарському занятті	0

2. Складання словника психологічних термінів

Максимальна кількість балів за складання словника дорівнює

$$0,26 \text{ бали} \times 100 \text{ терміни} = 26 \text{ балів}$$

Критерії оцінювання:

- 0,26 – наведено повне визначення терміну;
 0,13 – визначення неповне;
 0 – визначення відсутнє.

3. Складання модульної контрольної роботи (максимальна кількість балів складає 20 (максимальна кількість балів за 1 тестове завдання – 1)):

вірно виконано всі тестові завдання	20
вірно виконано половину тестових завдань	10
не вірно виконано всі тестові завдання	0

Розрахунок шкали (R) рейтингу:

Сума вагових балів контрольних заходів протягом семестру складає:

$$RC = 54 + 26 + 20 = 100 \text{ балів}$$

Студенти, які набрали протягом семестру необхідну кількість балів ($RD \geq 0,6R$) мають можливості:

а) отримати залікову оцінку (залік) так званим "автоматом" відповідно до набраного рейтингу;

б) виконати залікову контрольну роботу з метою підвищення оцінки.

При цьому попередній рейтинг студента з дисципліни скасовується і він отримує оцінку **R₃** тільки за результатами залікової контрольної роботи.

Перелік питань до залікової контрольної роботи наведено у Додатку 2.

Студенти, які виконали всі умови допуску до заліку та мають рейтингову оцінку менше 60 балів, виконують залікову контрольну роботу.

Студенти, які не виконали всіх передбачених програмою дисципліни завдань не допускаються до заліку.

Залікова контрольна робота оцінюється за шкалою 100 балів. Перше запитання оцінюється із 34 балів, друге та третє із 33 балів.

Кожне питання оцінюється відповідно до **системи оцінювання**:

"відмінно", повна відповідь (не менше 90% потрібної інформації) – 34 (33) ...30 балів;

"добре", достатньо повна відповідь (не менше 75% потрібної інформації, або незначні неточності) – 29...25 балів;

"задовільно", неповна відповідь (не менше 60% потрібної інформації та деякі помилки) – 24...20 балів;

"незадовільно", незадовільна відповідь – 0 балів.

Для отримання студентом відповідних оцінок (ECTS та традиційних) його рейтингова оцінка (**RD**) переводиться згідно з таблицею:

RD	Оцінка ECTS	Оцінка традиційна
95 – 100	відмінно	Відмінно
85 – 94	дуже добре	Добре
75 – 84	добре	
65 – 74	задовільно	Задовільно
60 – 64	достатньо (задовольняє мінімальні критерії)	
RD < 60	незадовільно	Незадовільно

Перелік питань до залікової контрольної роботи

1. Визначити об'єкт і предмет психології безпеки.
2. Визначити функції психіки.
3. Проаналізувати співвідношення понять: «індивід», «індивідуальність», «особистість», «суб'єкт».
4. Охарактеризувати функції структурних елементів діяльності.
5. Розкрити зміст процесів інтеріоризації та екстеріоризації дій.
6. Охарактеризувати невербальні засоби комунікації.
7. Охарактеризувати види бар'єрів у спілкуванні.
8. Співвідношення понять «загроза», «небезпека», «ризик» і «психологічна безпека».
9. Дати визначення поняття «психологічна безпека».
10. Сформулювати поняття «загроза».
11. Визначити види загроз психологічній безпеці.
12. Назвати основні критерії безпеки.
13. Охарактеризувати види соціально-психологічних ситуацій.
14. Розкрийте сутність понять «еустрес» і «дистрес».
15. Розкрити сутність механізму психологічного захисту «заперечення».
16. Розкрити сутність механізму психологічного захисту «проекція».
17. Розкрити сутність механізму психологічного захисту «ідентифікація».
18. Розкрити сутність механізму психологічного захисту «регресія».
19. Розкрити сутність механізму психологічного захисту «витіснення».
20. Розкрити сутність механізму психологічного захисту «сублімація».
21. Розкрити сутність механізму психологічного захисту «раціоналізація».
22. Розкрити сутність механізму психологічного захисту «компенсація».
23. Охарактеризуйте види віктимних особистостей.
24. Розкрийте особливості психологічного насилля.
25. Описати соціально-психологічний портрет насильника та жертви.
26. Охарактеризуйте поняття «деструктивна поведінка особистості».
27. Охарактеризувати загрози інформаційно-психологічної безпеки особистості.
28. Наслідки інформаційного впливу на особистість.
30. Охарактеризувати особливості психологічної безпеки в освітньому середовищі.
31. Визначити стратегії розв'язання конфліктів в освітньому середовищі.
32. Розкрити особливості маніпулятивної поведінки в процесі психолого-педагогічної взаємодії викладачів і студентів.
29. Розкрити поняття «економічна безпека особистості».
30. Визначити загрози та джерела економічної безпеки особистості.
31. Проаналізувати деструктивні наслідки впливу економічної небезпеки.
32. Охарактеризувати деструктивну поведінку у професійній діяльності.
33. Охарактеризувати функціональні стани суб'єкта діяльності як фактори безпечної трудової діяльності.
34. Розкрити особливості психології натовпу.
35. Розкрити дескриптори поведінки у натовпі та безпечної взаємодія з іншими людьми.
36. Охарактеризувати форми реакції людини на екстремальні ситуації.
37. Розкрити психологічні аспекти посттравматичних ситуацій.
38. Охарактеризувати механізми психологічного впливу інформації про тероризм.
39. Визначити переживання терористичної загрози теракту й насилля.
40. Проаналізувати соціальні норми і ціннісні орієнтації як регулятори безпечної поведінки.